

A szabadegyetem öt éve - Párbeszéd és együttműködés

Tisztelt Olvasók!

A Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kara és a Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség kezdeményezésében 2006. március 1-jén indítottuk újtára a Területfejlesztési Szabadegyetem előadássorozatot, amely az elmúlt évek során a Magyar Regionális Tudományi Társaság kiemelt rendezvényévé vált. A Soproni Regionális Tudományi Műhely eredeti célja szerint elsősorban Sopron és vonzáskörzete, illetve a Nyugat-Dunántúl kiegyensúlyozott területi fejlődéséhez kívánt hozzájárulni, továbbá az egyetemi képzés gyakorlati oldalának erősítését tűzte célul. Nem titkoltan, szerettünk volna aktívan bekapcsolódni a hazai és nemzetközi regionális tudomány vérkeringésébe.

Az öt év alatt 40 szabadegyetemi estén 74 előadó, 46 kerekasztal beszélgetőpartner és 19 diplomadíjas hallgató lépett fel. Az előadásokat több mint 2300-an hallgatták meg.

Ehelyütt mondunk köszönetet Dr. Szilágyi László főorvos úrnak, aki szállodájának konferenciatermében négy éven át vendégül látott bennünket. A Nyugat-magyarországi Egyetem, Közgazdaságtudományi Karának, amely magáénak érezte programsorozatunkat. Megtisztelő számunkra, hogy Horváth Gyula professzor úr, az MTA Magyar Regionális Tudományi Társaság elnöke felkarolta és támogatta a Soproni Regionális Tudományi Műhely létrejöttét és valamennyi elképzelését. Nem szabad elfelejtkezni azokról sem, akik kigondolták és megformázták ezt a kezdeményezést. Ágfalvi Boglárka, Bertalan Laura, Füzes Kata, Györffy Gábor, Ilyés Éva, Jankó Ferenc, Kozma Adrienn, Tóth Imre, Vissi András alkotta azt a közösséget, amely életre hívta a Területfejlesztési Szabadegyetemet. Köszönet Kulbert Zsófiának, Kocsi-Szabó Gabriellának, Lukács Amarillának, Polgár Tímeának, Tóth Balázs Istvánnak és valamennyi demonstrátorunknak, akik az utóbbi két évben segítették a szakmai munkát.

Köszönöm Juhász Mártonnak, hogy igényes munkával készítette el számunkra évről-évre a műsorfüzeteinket. Nem utolsó sorban pedig köszönöm, Gosztonyi Miklósnak, a Kisalföld hírlapírójának, a Corvinus Rádióknak, a Soproni Városi Televízióknak és a PULZUS TV-nek, hogy folyamatosan beszámoltak rendezvényeinkről, előadásainkról. Talán rendszeresen, de itt mondok köszönetet Kiss Ferencnek és feleségének Kissné

Lipták Mártának, valamint Kocsi Jánosnak és Tömördi Máténak, továbbá Wilfing Ferencnek és Németh Bélának, akik a legodaadóbb „szabadegyetemistáink” voltak mindvégig.

Kötetünk tartalma: tanulmányok és előadások közös cím alá rendelt füzetére. Tevékenységünk elmúlt öt évében született munkák kerültek így egymás mellé. A szerzők a kötet kedvéért írták meg és bocsátották rendelkezésünkre korábbi előadásuk tömörített változatát.

Közös bennük az a törekvés, hogy a területfejlesztés és a társadalom átalakulásának sajátos folyamatát mutassák be az olvasónak. Munkánkhoz segítségül hívtuk Pettendi Szabó Péter fotográfust és Jónás Tamás Herder-díjas, roma származású fiatal költőt, utalva ezzel arra, hogy olyan tudományterületről beszélünk, amely nem nélkülözheti sem a jelenségek vizuális láttatását, sem azt a mélyről jövő fájdalmat, amelyet a mai Magyarország néhol elfedve magában hordoz.

Szerzőink munkái magukért beszélnek. Az öt év tudatos építkezése meghatározott rendben nyitotta ki az ajtókat, ablakokat, és tárta fel a város és vidék problematikáját, a gazdaságfejlesztés hiányosságait és lehetőségeit, „lapozott bele” a településfejlődés mindennapjaiba. Érdekes és tanulságos világot mutatott be előadássorozatunk egyetemi hallgatóknak, szakembereknek és laikusoknak egyaránt.

A kötetben felvetett kérdések valójában ökonómiai és társadalomelméleti töltésűek. Például hogyan hatnak a gazdasági és társadalmi alrendszerrek egymásra, és miként alkotnak látszólagos egészet? Létezik-e olyan természetes kiválasztódás, amely megkülönböztet sikeres kezdeményezéseket és eleve kudarcra ítélt elképzeléseket, embereket? A gondolkodást és cselekvést milyen gazdasági körülmények akadályozták és mi okozta a társadalom egy részének kirekesztődését? Melyek a területi fejlődés, a felzárkózás vagy a túlélés szükséges feltételei? E problémák némelyikének konkrét elemzésére is sor került. Elsődleges célunk mégis inkább a józan kérdésfelvetés és a továbblépés lehetőségének feltárása volt. Közösségi értékteremtés, a fejlődés társadalmiasítása – milyen erodált kifejezéseké is váltak ezek az elmúlt öt esztendőben! – olvasatunkban nem pusztán lehetőség, hanem alapvető szükséglet.

2006-ban még csak ízlelgettük azokat a lehetőségeket, amelyet Magyarország Európai Unió csatlakozása kínált. A hazai intézményrendszer – gyakorlati értelemben – kialakulóban volt, és javában készült az első igazi megmértetésre, amikor már valódi részesévé váltunk az EU költségvetésének. Szárnypróbálgatásaink során tehát szakirányos hallgatóink-

nak, a szakmai és érdeklődő közönségnek azt a struktúrát és lehetőségrendszerrel mutattuk be, amely eligazodni segített az európai fejlesztéspolitikában és a források rengetegében.

De mit is jelent ma egyáltalán Európa, amiről az elmúlt öt esztendőben vendégeink velünk gondolkodtak. Vajon csak egy földrajzilag jól lehatárolható államközösséget, amelyben a határok összezárnak, és együttműködésre készítetnek nemzeteket, kultúrákat? Mennyiben lehet egységességre törekedni és normatív eszközökkel szabályozni a demokrácia sokszínűségét? Vajon a területi folyamatok mennyiben igazolják a tervezők álmait, és a különbségek a csendes egyensúly felé mozdulnak-e el, vagy tovább mélyülnek a társadalmi szakadékok? Végül is ki vált európai polgárrá és kiből lett csak európai lakos?

Hazánkban a területi egyenlőtlenségek elmélyülése egyre égetőbb kérdéseket tár a döntéshozók elé. A leszakadó térségek önkormányzatai az ellehetetlenülés és kilátástalanság állapotában harcolnak az elnéptelenedés, kiöregedés, lezúllás nehézségeivel. A tartós munkanélküliség generációkon átívelően bénítja meg a helyi társadalmakat, a szociális ellátórendszer segélyezése nem elég ösztönző, ezáltal a társadalmi feszültségek egyre érzékelhetőbbé válnak. Jóllehet, a diagnózist már felismertük, azonban a jelenlegi intézményrendszer még nincs kellően felkészülve a szociális és gazdasági problémák kezelésére.

Mindeközben 2009-ben Közép-Európa megünnepelte az Európai Unióhoz való csatlakozásának öt éves évfordulóját is. Ez az időszak nagyon sok várt és számos váratlan mozzanatot tartogatott a térség országai számára, különösen a csodaváró polgárok számára. Az uniós támogatások beérkezése a reményteljes események közé tartozott, a felhasználás nehézségei, a termelők krízise, a világgazdasági válság előre nem látható fejleményeknek bizonyultak.

Munkahelyek milliói tűntek el nyomtalanul. Települések százai veszítették el korábbi gazdasági funkcióikat. Az uniós tagság alapvetően meghatározza olyan közpolitikák működését, mint az agrár- és vidékfejlesztési politika, a környezetvédelmi politika vagy nem utolsósorban a területfejlesztés. A regionális politikában két területen vált nagyon meghatározóvá az „Európai Unió jelenléte”. Egyrészt az uniós támogatások nagyságrendjükénél fogva és a társfinanszírozási kötelezettség miatt meghatározzák az egyes országok fejlesztési és támogatási politikáit. Kis túlzással azt mondhatjuk, hogy ezen országokban az a fejlesztési politika van, amit a közösség is finanszíroz. Másrészt az uniós támogatások felhasználásának haté-

konysága és átláthatósága az egyes országok területpolitikájának intézményrendszerét is meghatározza.

Számos kérdést vetett és vet fel az elmúlt öt esztendő története. Igyekezünk olyan tudósokat és gyakorlati szakembereket, nagy ritkán politikusokat meginvitálni, akiknek a véleménye, cselekedetei közvetlen hatással vannak kisebb és nagyobb közösségek életére. A szabadegyetem programjában megpróbáltuk figyelemmel kísérfni azokat a társadalmi fordulatokat, amelyekben érezhetően az urbánus környezetet fölé emelte a vidéknek. A társadalom e folyamat partvonalán közben több részre szakadt. Kerestük a választ arra, hogy a deklarált közösségi érdekek mellett miként alakul ki a szabályozás krízise és a morális és erkölcsi válság.

Jól tapintható volt az öt év során, hogy a közerkölcsöt miként *váltja le* a jog, és miként szorul a társadalom jelentős része a perifériára. A kívánatos morális egység mellett végül mennyire válik uralkodóvá a dekadencia? Hol húzható meg a növekedés határa, hol válik a nagyok önös érdekévé a további bővülés? Hogy mindezt átlássuk és megérthessük ismernünk kell önmagunkat, érzékelnünk kell azokat a folyamatokat, amelyek szabályozzák a mindennapjainkat és legfőképp fel kell ismernünk az elkövetett hibáinkat.

Miközben európai versenyképességről beszéltünk, a magyar társadalom több részre szakadását éltük meg. Mi tehát a területfejlesztés? Nosztalgikus értelmiségi álom vagy valós társadalmi igény? Párbeszéd és együttműködés. Ezt kerestük és találtuk meg mindannyiszor akár politikusokkal együtt is, akik hajlandóak voltak másfél órára nem azokká válni.

Szabadegyetemünk összefoglalásának tekintsék ezt a kötetet, amelyben intézetünk kutatói is bemutatkoznak munkáikkal. Köszönöm, hogy a tanulmányok megírására felkért kutatók, előadók vállalták, hogy velünk együtt ünnepeljék meg szabadegyetemünk ötödik születésnapját.

Fábián Attila